

& postea tertio die ire Hierusalem. (a) *Augustinus* (1) de Con. Evang. (Lib. 2. cap. 75.) Vel mystice ab illo hæc dicta intelliguntur, ut referantur ad corpus ejus, quod est Ecclesia. Expellunt enim dæmonia, cum relictis illis superflitionibus, credunt in eum gentes; & perficiuntur sanitates, cum secundum præcepta ejus, posteaquam fuerit diabolus, & huic seculo renuntiatum, usque in finem resurrectionis, qua tamquam tertia consummabitur, ad plenitudinem angelicam per corporis etiam immortalitatem perficietur Ecclesia. *Theophylactus* (super Non capit Prophetam perire extra Hierusalem.) Sed (2) quia illi dicebant ei: *Exeat hinc, quia Herodes querit te occidere*: in Galilæa loquentes, ubi regnabat Herodes, offendit quod non in Galilæa, sed in Hierusalem præordinatum fuerat ei pati: unde sequitur: *Quia non capit Prophetam perire extra Hierusalem*. Cum audis, *Non capit*, idest non decet extra Hierusalem Prophetam interim, non putes vim coactivam Judæis inductam; sed quantum ad eorum affectum sanguinis avidum convenienter hoc dicit; velut si quis prædonem atrocissimum videret dicat: Non oportet hanc viam, in qua prædo insidiatur viatoribus, immunem esse à sanguine; sic & non oportebat alibi quam ubi morabantur prædones perire Dominum Prophetarum: nam assueti Prophetarum sanguinibus occidunt & Dominum: unde sequitur: *Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te*. *Beda* (cap. 58. in Luc. in princ.) Hierusalem non saxa, & ædificia civitatis, sed habitatores vocat, quam patris plangit affectu. *Chrysostomus*. (b) Geminatio enim verbi, miserantis est, aut nimium diligenter: Sicut enim apud dilectam, semper amatam, quæ amantem compenserat, ideoque supplicio plectendam; ita sese defendit deum, cum mox supplicium est illaturus. *Græcus*. (c) Sed & omnis geminatio vehementer reprehensionem ostendit: nam quæ novit Deum, quomodo Dei ministros (3) persequitur? (4) *Chrysostomus*. (d) Quod autem essent immemores divinum bonorum, ostendit subdus: *Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & non permisisti? Manduxit eos per sapientissimum*

(1) *Al. de Quæst. Evang.* (2) *In editionibus Romana an. 1579. & Veneta Nicolini an. 1593. sic legitur*: Sed quia illi dicebant ei: *Exeat hinc, quia Herodes te querit occidere* in Galilæa, sed in Hierusalem, &c. (3) *Al. persequimini*. (4) *Al. Cyrillus, quem etiam hic, & paulo ante habet Nicolaus loco Chrysostomi*. (5) *Al. Illud aggregavi*. (6) *Al. de tertio*.
 EXIIT. P. NICOL. (a) Nec in Qq. Evang. nec in specialibus qq. ex Marthæ, nec de Conf. Evang. Sed in Beda super hunc locum id occurrit; colligitur nihilominus ex Lib. 6. ejusdem S. Augustini contra Julianum cap. 19. circ. med. ac deinceps. (b) *Horo. 75. in Matthæ* (c) *Vel Severus in Car. Græc.* (d) *Ubi supra*. (e) *Immo potius Glossa nullius nomen præferens*. (f) *In Esai cap. 16. (g) In Catena Græc.*

vid: benedictus qui venit in nomine Domini. *Augustinus* de Con. Evang. (Lib. 2. cap. 75.) Sed quia non dicit Lucas quod inde tunc accessit Dominus, ut non veniret nisi eo tempore quo jam illud diceretur (perseverat quippe in itinere suo donec veniat Hierusalem) de illo suo adventu quo in claritate venturus est, hoc significat. *Theophylactus* (super Non videbitis) Tunc enim & inviti constabuntur eum Salvatorem, & Dominum, quando nullus erit eis inde profectus. Dicens autem, *Non videbitis me donec veniat, &c.* non significat illam horam, sed tempus crucis; quasi dicat: Postquam cru-

cifixeritis me, non amplius videbitis, donec iterum veniam. *Augustinus* de Con. Evang. (ubi supra.) Intelligendus est ergo Lucas velle præcipuisse, antequam ejus narratio Dominum perduceret Hierusalem: aut eidem civitati jam appropinquantiem talia respondisse monentibus, ut caveret Herodem, qualia Matthæus dicit esse locutum cum jam pervenisset Hierusalem. *Beda* (cap. 58. in Lucam in fine.) *Vel* dicit, *Non me videbitis*; quasi dicat: Nisi penitentiam egeritis, & confessi fueritis me Filium omnipotentis Patris, in secundo adventu faciem meam non videbitis.

CAPUT XIV.

(a) **ET** factum est, cum introisset Jesus in domum cujusdam principis pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi observantem eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Jesus, dixit ad legisperitos, & pharisæos, si licet sabbato curare. At illi tacerunt. Ipse vero apprehensum sanavit eum, ac dimisit. Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum alius, aut bos in puteum caderet, & non continuo extraher illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi.

(b) Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo, & veniens in discum te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum; & tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco, ut cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.

(c) Dicebat autem & ei qui se invitaverat: Cum facis prandium, aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos, neque divites, ne forte & ipsi te reintrent, & fiat tibi retributio. Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.

(d) Hæc cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cenam magnam, & vocavit multos: & misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia. Et cæperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam. Rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Juga bovum emi quinque, & eo probare illa. Rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non possum venire. Et reversus servus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit servo suo: Exi cito in plateas, & vicos civitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduce huc. Et ait servus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus servo: Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem vobis, quod nemo vitorum illorum qui vocati sunt, gustavit cenam meam.

(e) Ibat autem turbæ multæ cum eo; & conversus dixit ad illos: si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

(f) Quis enim ex vobis volens turrim edificare, nonne prius sedens computat sumptus qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum; ne posteaquam posuerit fundamentum, & non poterit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei, dicentes: quia hic homo cœpit edificare, & non potuit consummare? Aut quis Rex futurus com-

præscriptur facultatum, quod neque ille, qui studiis intentus inferioribus possessiones suis terrenas coemit, regnum cæli possit adipisci, cum Dominus dicat Matth. 19. „Vende omnia tua, & sequere me.“

Sequitur: *Et alter dixit: Joga boum emi quinque, & eo probate illa. Augustinus de Verbis Domini (serm. 33.)* Quinque juga boum sensus carnis hujus quinque numerantur. In oculis visus est, in auribus auditus, in naribus odoratus, in faucibus gustus, in omnibus membris tactus. Sed quia juga sunt in tribus prioribus sensibus facilius apparet: duo sunt oculi, duæ aures, geminæ nares: ecce tria juga: & (1) in faucibus, idest sensu gustandi, geminatio quædam invenitur, quia nihil gustando sapit nisi lingua, & palato tangatur: voluptas carnis, quæ ad tactum pertinet, occulte geminatur: est & forissecus, & intrinsecus. Dicuntur autem juga boum, quia per sensus istos carnis terrena requiruntur: boves enim terram versant, homines autem remoti à fide, terrenis dediti, nolunt credere aliquid nisi ad quod sensu corporis perveniunt quinquepartito. Non, inquit, ego credo, nisi quod video. Si talia cogitarem, quinque illis jugis boum à cœna impediremur. Ut noveritis autem istorum quinque sensuum, non delectationem, quæ mulcet, & ingerit voluptatem, sed curiositatem quamdam notatam fuisse, non ait, *Quinque juga boum emi*, eo pascere illa, sed *eo probate illa. Gregorius in homil. (36. in Evang.)* Corporales etiam sensus, quia interna comprehendere nequeunt, sed sola exteriora agnoscunt, recte per eos curiositas designatur, quæ dum alienam quærit vitam discutare, (2) semper sua intima nesciens studet exteriora cogitare. Sed notandum, quod is qui propter villam, & is qui propter probanda juga boum à cœna sui invitatoris se excusat, humilitatis verba permiscet: dum enim dicit, *Rogo*, & venire contemnit, humilitas sonat in voce, superbia in actione.

Sequitur: *Alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non possum venire. Augustinus de Verbis Domini (serm. 33.)* Ita est voluptas carnis, quæ multos impedit: utinam foris, & non intus. Qui enim dicit, *Uxorem duxi*, carnem amplexatur, carnis voluptatibus jucundatur, à cœna excusatur: observet ne fame interna moriatur. *Basiliius (a)* Dicit autem, *Non possum venire*, eo quod

(1) *Al. omittitur in.* (2) *Al. super sua.* (3) *Al. non congrue res injusta.* (4) *Al. mysterio.* (5) *Legit P. Nicolai* Quinque autem juga sunt verborum decem, de quibus Deuter. 4. 13. dicitur: „Offendit vobis Deus pactum suum quod præcepit ut faceretur, & decem verba quæ scripta in tabulis lapideis;“ hoc est decalogi mandata, &c. Vel quinque juga sunt quinque libri veteris legis, &c. (6) *Al. Apostolis.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. PP. (b) Ibidem. (c) Et Geometer in Cat. Græc.

intellectus humanus vergens ad mundanas illecebras debilis est ad agendum. *Gregorius in hom. (36. in Evang.)* Quamvis autem bonum sit conjugium, atque ad propagandam sobolem divina providentia constitutum, nonnulli tamen per hoc non fecunditatem prolis, sed desideria expetunt voluptatis; & idcirco per rem justam significari potest (3) non incongrue injusta. *Ambrosius* (ubi supra, à medio.) vel conjugium non reprehenditur, sed ad majorem honorem vocatur integritas: quoniam „mulier inupta cogitat quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore, & spiritu; quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi.“ 1. Corint. 7. *Augustinus de Verbis Domini (serm. 33.)* Joannes autem dicens Epist. 1. cap. 11. „Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi.“ inde cœpit ubi Evangelium terminum posuit. *Concupiscentia carnis, uxorem duxi; concupiscentia oculorum, quinque juga boum emi; ambitio sæculi, villam emi.* A parte autem in totum commemorati sunt quinque sensus per solos oculos, quorum est in quinque sensibus principatus: propterea cum proprie ad oculos pertineat visus, ipsum videre per omnes quinque sensus solemus appellare. *Cyriillus (b)* Quos autem intelligimus fuisse eos qui renuerunt prædicatorum causam venire, nisi præside Judæorum, quos per totam sacram paginam de his redargutos esse videmus? *Origenes (c)* Vel aliter. Hi qui villam emerunt, & refutant cœnam, sunt qui receperunt alia dogmata divinitatis, nec experti sunt Verbum quod possidebant. Is autem qui quinque paria boum emit, est qui naturam intellectualem contemnit, & sensibilia sequitur: unde incorpoream naturam comprehendere non potest. Qui autem uxorem duxit, est qui conjunctus est carni, voluptatibus magis amator quam Dei.

Ambrosius (Lib. & cap. ubi supra.) Vel tria genera hominum à consorcio istius cœnæ æstimemus excludi, Gentilium, Judæorum, & hæreticorum, Judæi corporali (4) ministerio juga sibi legis imponunt. Quinque (5) autem juga sunt verborum decem, vel quinque libri veteris legis. At vero hæresis velut Eva femineo rigore fidei tentat affectum. Et (6) Apollolus dicit avaritiam esse fugiendam, ne impediti more gentili ad regnum Christi pervenire

non nequeamus. Ergo & ille qui villam emit, alienus à regno est, & ille qui jugum potius legis quam gratiæ munus elegit, & ille qui se propter decendam excusat uxorem.

Sequitur: *Et reversus servus nuntiavit hæc domino suo. Augustinus Lib. 5. super Gen. ad litteram (cap. 19.)* Non propter inferiorum scientiam Deus nuntiis indiget, quasi per eos fiat scientior; sed novit omnia stabiliter, atque incommutabiliter. Habet autem nuntios propter nos, & propter ipsos: quia illo modo Deo (1) parere, & assistere, ut eum de inferioribus consulant, ejusque supernis jussis obtemperent, bonum est eis in ordine propriæ naturæ. *Cyriillus (a)* Judæorum autem primatibus vocationem renuentibus, sicut ipsi dicebant Joan. 7. „Numquid aliquis principum credit in eum?“ indignatus est paterfamilias, quasi eis dignis indignatione, & ira: unde sequitur: *Tunc iratus paterfamilias. (2) Basiliius (in Palm. 37.)* Non quod iræ passio divinæ substantiæ accidat; sed talis operatio, quæ in nobis ab ira fit, Dei ira, & indignatio dicitur. *Cyriillus (b)* Sic ergo indignatus dicitur paterfamilias in principes Judæorum, & vocati sunt loco eorum, qui erant de multitudine Judæorum, fragiles, & impotentem mentem habentes. Loquente enim Petro Act. 11. primo quidem tria millia, deinde quinque millia crediderunt, & postmodum plurimum populus: unde dicitur: *Dixit servo suo: Exi cito in plateas, & vicos civitatis: & pauperes, ac debiles, cæcos, & claudos introduce huc. Ambrosius.* Invitat autem pauperes, debiles, & cæcos, ut ostendatur quod nullum debilitas corporis excludat à regno, rariusque delinquat cui desit illecebra peccandi; vel quod infirmitas peccatorum per misericordiam Domini remittatur: unde mittit ad plateas, ut de latioribus (3) vicis ad angustiam venirent viam. *Gregorius in hom. (36. in Evang.)* Quia ergo venire superbi renuunt, pauperes eliguntur: dicuntur enim (4) debiles, & pauperes qui judicio suo apud semetipsos infirmi sunt: nam pauperes, & quasi fortes sunt qui positi in paupertate superbiunt; cæci sunt qui nullius ingenii lumen habent; claudi sunt qui rectos gressus in operatione non habent. Sed dum horum vita in membrorum debilitate significatur, sicut illi peccatores fuerunt qui vocati venire noluerunt, ita hi quoque qui invitantur, & veniunt; sed peccatores superbi respiciuntur, humiles eliguntur. Hos itaque elegit Deus quos despici

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) *Nicolajus habet pater.* (2) *Al. Beda.* (3) *Al. vitius.* (4) *Al. debiles, & qui judicio suo, &c.* (5) *Al. præcepit.* (6) *Al. à Dei amore.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena prædicta. (b) Ut supra.

mundus: quia plerumque ipsa despectio hominem revocat ad semetipsum, & tanto celebrius vocem Dei aliqui audiunt, quanto in hoc mundo non habent unde delectentur. Cum ergo de vicis, & plateis ad cœnam quosdam Dominus vocat, illum populum designat qui tenere legis urbanam conversationem noverat. Sed multitudo quæ ex Israel populo credidit, locum superni convivii non implevit: unde sequitur: *Ei ait servus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est.* Intravit enim jam frequentia Judæorum; sed adhuc locus vacat in regno, ubi suscipi debeat numerofitas Gentium: unde subditur: *Et ait dominus servus: Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Cum convivas suos colligi ex viis, & sepibus (5) præcipit, agrestem populum, idest Gentilem, quærit. *Ambrosius (ubi supra.)* Vel mittit ad vias, & circa sepes, quia hi apti sunt regno cælorum qui nullis præsentium cupiditatibus occupati ad futura festinant, in quodam bono voluntatis tramite constituti, & qui modo sepis, quæ ab incultis culta fecernat, & incurfus arceat bestiarum, norit bona, malaque distinguere, & adversus tentamenta nequitie spiritualis, fidei munera præterdere. *Augustinus de Ver. Dom. (serm. 33.)* Venerunt de plateis, & vicis gentes, veniunt de sepibus hæretici: nam sepes qui constitruunt, divisiones quaerunt. Abstrahantur à sepibus, evellantur à spinis. Sed cogi nolunt: Voluntate, inquit, nostra intremus. Non hoc Dominus imperavit: *Coge*, inquit, *intrare.* Foris inveniatur necessitas, nascitur inde voluntas. *Gregorius in hom. (36. in Evang.)* Qui ergo hujus mundi adversitatibus fracti (6) ad Dei amorem redeunt, compelluntur intrare. Sed valde tremenda est sententia quæ subinfertur: *Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.* Nemo ergo contemnat, ne dum vocatus excusatur, cum voluntatem habuerit, intrare non valeat.

(e) *Gregorius in hom. (37. in Evang.)* Ad audita caelestia præmia inardescit animus, jamque illie cupit assistere ubi se sperat sine fine gaudere. Sed ad magna præmia perveniri non potest nisi per magnos labores: unde dicitur: *Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conversus dixit ad illos: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem, & animam suam, non potest esse meus discipulus.*

K 3

Theo-

ant qui se in conspectu hominum humiliat, exaltatur ab eis; sed qui se de meritis elevat, humiliabitur à Domino; & qui se de beneficiis humiliat, exaltabitur ab eo.

(c) *Theophylactus*. Ex duabus partibus cœnæ composita, scilicet ex vocantibus, & vocatis, partem vocatorum ad humilitatem jam monerat; consequenter vocantem monendo remunerat, retrahens eum ne gratia hominum convivaret: unde dicitur: *Dicebat autem ei qui se invitaverat: Cum facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres, neque cognatos, neque vicinos, neque divites. Chrysostronus* (homil. xiv. in Ep. ad Coloss. ante med.) Multæ causæ sunt quibus amicitia scdus contrahitur: & illicitas quidem prætermittimus; proponemus autem naturales, & morales: naturales quidem, puta patris ad filium, fratris ad fratrem, & aliorum huiusmodi; quod significat dicens: *Neque fratres, neque cognatos*: (1) morales autem; puta conviva factus est, aut conviviscus est; & quantum ad hos dicit, *Neque vicinos. Beda* (super illud, *Dicebat ei qui se invitaverat.*) Fratres igitur, & amicos, & divites alterorum convivia celebrare non quasi scelus interdicit; sed, sicut cetera necessitatis humanæ commercia, ad promerenda vitæ caelestis præmia, nihil valere ostendit: unde subdit: *Ne forte et ipsi te reinvitent, et fiat tibi retributio*. Non ait: *Et fiet tibi peccatum*. Cui simile est id quod alibi dicit, supra 6. *Et si bene feceritis his qui vobis bene faciunt, quæ vobis est gratia?* Sunt tamen quædam mutua fratrum, vicinorumque convivia, quæ non solum in præsentis retributionem, sed & damnationem percipiunt in futuro; quæ aut collocatione omnium celebrantur, aut vicibus solent à contubernatilibus exhiberi; in quibus ad hoc convenitur (2) ut scdæ gerantur, & ex copia incitetur libidinis diversæ voluptas. *Chrysostronus* (hom. 1. in Epist. ad Col. ante med.) Non igitur hæc (3) spe aliis beneficia conferamus, ut nobis retribuant: hæc enim frigida est intentio: unde talis amicitia celerius evanescit. Si vero pauperem vocaberis, Deum nunquam obliviscens habebis debitorem: unde sequitur: *Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, et cæcos*. Quanto enim minor est frater, tanto magis per eum Christus accedit, & visitat. Nam qui magnum suscipit, sæpe propter va-

(1) Al. morales autem sunt, puta si conviva, &c. (2) Al. ut scdæ gerantur copia vini, & incitetur libidinis diversæ voluntas. (3) Al. specie. (4) Al. sanctorum. P. Nicolai sic legit. Possent quidem plures proponere, qui ob hoc celeberrimos senatorum colant ut illis mediandibus, &c.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. PP. (b) Hom. 45. in Acta. (c) Vel Geometer in Catena Græc. PP. (d) In eadem Catena.

nam gloriam facit; sed & utilitas pluries quaeritur, ut promoveatur per illum. Possent quidem plures proponere ob hoc celeberrimos (4) senatorum colentes, ut illis mediandibus ampliore gratiam obtineant Principum. Non igitur illos quaeramus qui nobis retribuere possunt: sequitur enim: *Et beatus eris quia non habent retribuere tibi*. Non ergo turbemur, cum non recipimus beneficii recompensationem, sed cum recepimus: quoniam si recepimus, non amplius recipimus illic; sed si minime retribuatur homo, tunc tibi Deus retribuet: unde sequitur: *Retribuetur enim in resurrectione iustorum. Beda* (super *Cum facis convivium.*) Etsi omnes, resurgunt, iustorum tamen resurrectio dicitur, quia in hac resurrectione beatos se esse non dubitant: Ergo qui pauperes ad convivium vocant, in futuro præmia recipient: qui autem amicos, fratres, & divites vocat, recipit mercedem suam. Sed si hoc propter Deum facit in exemplum filiorum Job, sicut cetera fraternæ dilectionis officia, ipse qui iussit remunerat. *Chrysostronus* (ubi supra.) Sed dicitis: *Immundus est pauper, & sordidus. Leva eum, & fac tecum in mensa sedere. Si vestes sordidas, mundum indumentum exhibeas. Christus accedit per eum, & tu frivola loqueris?* *Gregorius Nissenus*. (a) Non ergo negligas jacentes, quasi nullo sint digni: cogita qui sint, & præstositate eorum invenies. Salvatoris induerunt imaginem, futurorum bonorum heredes, regni clavigeri, accusatores, & excusatores idonei, non loquentes, sed inspecti à iudice. *Chrysostronus*. (b) Decet ergo eos sursum in solario suscipere: si non placet, saltem deorsum, ubi sunt subjugalia, & famuli, Christum suscipias: fiat saltem pauper aditus: ubi enim est elemosyna, non audeat intrare diabolus; & si non tecum confideas, mitte saltem eis de mensa fercula. *Origenes*. (c) Mystice vero qui vanam gloriam vitat, vocat ad spirituale convivium pauperes, idest imperitos, ut dicit; debiles, hoc est læsam conscientiam habentes, ut sanet; claudos, idest declinantes à ratione, ut rectas semitas faciant; cæcos, idest qui carent contemplatione veritatis, ut veram lucem videant. Quod autem dicitur: *Non possunt retribuere tibi*, idest non noverunt responsum proferre.

(d) *Eusebius*. (d) Docuerat supra Domini-

nus præparare convivium rependere nequeuntibus, cum sit recompensandum in resurrectione iustorum; & ideo quidam intelligens unum, & idem esse resurrectionem iustorum, & regnum Dei, recompensationem prædictam commendat: sequitur enim: *Hæc cum audisset quidam de simul discumbentibus dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Cyrillus*. (a) Homo iste animalis erat, non diligenter percipiens ea quæ Christus protulerat: putavit enim corporeas esse remunerationes sanctorum. *Augustinus* de Ver. Domini (serm. 33.) Vel quia in longinqua iste suspirabat, & panis iste quem desiderabat, ante illum discumberebat. Quis enim est panis regni Dei nisi qui dicit Joan. 4. „ Ego sum panis vivus, qui de „ cælo descendi? „ Nolite parare fauces, sed cor. *Beda* (cap. 59. in fine.) Sed quia nonnulli hunc panem fidei tenent (1) odorando percipiunt, dulcedinem vero ejus attingere veraciter gustando fastidium; subiecta parabola Dominus talium torporem caelestibus epulis dignum non esse redarguit: sequitur enim: *At ille dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam, et vocavit multos. Cyrillus*. (b) Homo iste Deus Pater est, mundum quod imagines ad similitudinem veritatis figurantur. *Chrysostronus*. (c) Quoties enim punitivam suam virtutem indicare vult Deus, urfa, pardus, leo, & huiusmodi nuncupatur; quando vero miseriam indicare vult, dicitur homo. *Cyrillus*. (d) Hic ergo conditor omnium, atque gloriæ pater paravit cœnam magnam in Christo peractam. In novissimis enim temporibus, & quasi in occasu nostri sæculi illuxit nobis Dei Filius, & mortem pro nobis sustinens, dedit nobis proprium corpus comedere: unde & agnus in vespere immolabatur juxta legem Moysaycam. Merito igitur in cœna dictum est paratum in Christo convivium. *Gregorius* in hom. (36. in Evang.) Vel fecit cœnam magnam, quia satietatem nobis dulcedinis æternæ præparavit: qui vocavit multos, sed pauci veniunt: quia nonnumquam ipsi qui ei per fidem subiecti sunt, æterno ejus convivio vivendo contradicunt. Hoc autem distare inter delicias corporis & cordis solet, quod corporales deliciae cum non habentur, grave in se desiderium accenduntur, cum vero habentur, comedentem protinus in fastidium per satietatem vertunt; at contra, spirituales deliciae cum non habentur, in fastidio sunt, cum vero habentur, in desiderio. Sed superna pietas contempras il-

las delicias ad memoriam nostræ oculos revocat, atque ut fastidium nostrum repellere debemus invitavit: unde sequitur: *Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis ut venirent. Cyrillus*. (e) Iste servus qui missus est, ipse Christus est, qui cum esset naturaliter Deus, & verus Dei Filius, exinanivit seipsum formam servi accipiens. Missus est autem hora cœnæ: non enim à principio Verbum Patris nostram naturam suscepit, sed in novissimo tempore. Subdit autem: *Quia parata sunt omnia*: paravit enim pater in Christo bona collata mundo per ipsum, peccatorum amonitionem, Spiritus Sancti participationem, adoptionis splendorem: ad hoc vocabit Christus per evangelica documenta. *Augustinus* de Verbis Domini (serm. 33.) Vel aliter. Homo iste mediator est Dei & hominis Christus Jesus. Misit ut venirent invitati, idest per missos vocari Prophetas. Qui olim invitabant ad cœnam Christi, sæpe missi sunt ad populum Israel, sæpe vocaverunt ut ad horam cœnæ venirent: illi invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt; Prophetas legerunt, & Christum occiderunt; & tunc nobis cœnam nescientes paraverunt. Parata jam cœna, idest immolatio Christo, missi sunt Apostoli ad quos missi fuerant ante Prophetas. *Gregorius* in homil. (36. in Evang.) Per hunc ergo servum qui à patrefamilias ad invitandum mittitur, prædicatorum ordo significatur. Sæpe autem solet evenire ut persona potens famulum habeat despectum, cumque per eum dominus aliquid mandat, non despicitur personaloquentis servi, quia servatur in corde mittentis reverentia domini. Offert ergo Deus quod rogari debuit, non rogare: dare vult quod vix sperari poterat; & tamen simul omnes excusant: sequitur enim: *Et cæperunt omnes simul excusare*. Ecce homo dives invitat, & pauperes occurrere festinant; ad Dei invitatum convivium, & nos excusamus. *Augustinus* de Verbis Domini (serm. 33.) Tres autem fuerunt excusationes, de quibus subditur: *Primus dixit ei: Villam emi, et necesse habeo exire, et videre illam. Rogo te, habe me excusatum*. In villa empta dominatio notatur: ergo superbia castigatur vitium primum: primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. *Gregorius* (ut supra.) Vel per villam terrena substantia designatur. Exit ergo videre illam qui sola exteriora cogitat propter substantiam. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Sic igitur emertit militia viro contemendam stipendium præ-

(1) Al. adorando. EX EDIT. P. NICOL. (a) Ibid. (b) Ubi supra. (c) In Catena prædicta. (d) Ut supra. (e) Ibidem.

mittere bellum adversus alium Regem, nonne sedens prius cogitat si possit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se? Alioquin, adhuc illo longe agente legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

(g) Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur? Neque in terram, neque in stirquillium utile est; sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

(a) **C**yrillus. (a) Quamvis Dominus malitiam pharisæorum cognosceret, tamen eorum fiebat conviva, ut prodesset præsentibus per verba, & miracula: unde subditur: *Et factum est cum introisset Iesus in domum cuiusdam principis pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum, si scilicet reverentiam legis contemneret, & an quicquam prohibitorum faceret in die sabbati.* Itaque hydropticum veniente in medium, interrogatione reprehendit insolentiam pharisæorum, eum arguere volentium: unde dicitur: *Et ecce homo quidam hydropticus erat ante illum. Et respondens Iesus dixit ad legisperitos, & pharisæos, si licet sabbato curari. Beda* (cap. 59. in princ.) Quod dicitur respondisse Iesus, ad hoc respicit quod præmissum est, *Et ipsi observabant eum*: Dominus enim novit cogitationes hominum. *Theophylactus* (hoc loco.) In sua autem interrogatione deridet eos, sicut amentes: Deo enim benedicente sabbatum, ipsi prohibent operari bona in eo; dies autem quæ bonorum operam non admittit, maledicta est. *Beda* (cap. 59. non procul à princ.) Sed merito interrogati tacent, quia contra se dictum, quicquid dixerit, vident. Nam si licet sabbato curare, quare Salvatorem an curet observant? Si non licet, quare ipsi sabbato pecora curant? Unde sequitur, *At illi tacuerunt.* *Cyrillus.* (b) Neglectis igitur Judæorum insidiis, liberat à morbo hydropticum; qui metu pharisæorum remedia non postulabat propter sabbatum, sed solum astabat, ut ex aspectu miseris ejus salvaret eum: quod Dominus cognoscens, non postulat ab eo si vellet salvus fieri, sed proinus eum sanavit: unde sequitur: *Ipsè vero apprehensum sanavit eum, ac dimisit.* *Theophylactus* (hoc loco.) In quo non hoc procepit Dominus, ne scandalizaret pharisæos, sed ut beneficiæ egeni remediis: decet enim nos, cum magna resultat utilitas, non curare si stulti scandalizentur. *Cyrillus.* (c) Sed quia pharisæi inepte tacuerunt, solvit Christus inflexibilem eorum impudentiam, considerationibus seriis ad hoc utens: unde sequitur: *Et respondens ad illos dixit: Cujus vestrum asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Theophylactus.* Quasi di-

cat: Si prohibuit lex misereri in sabbato, non curam habeas filii tui periclitantis in sabbato; sed quid dico, filii, quando nec bovem præteris, si periclitantem videris? *Beda* (super *Cujus asinus, aut bos.*) In quo sic observatores suos pharisæos convincit, ut eisdem etiam avaritiæ condemnent, qui in liberatione animalis suæ avaritiæ consulebant. Quanto ergo magis Christus hominem, qui multo melior est pecore, debuit liberare? *Augustinus* (1) de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 29.) Congruenter autem hydropticum animali quod cecidit in puteum comparavit, humore enim laborabat; sicut illam mulierem quam alligatam dixerat, & ipse solvebat, comparavit jumento, quod solvit ut ad aquam ducatur. *Beda* (ubi supra.) Competenti ergo exemplo solvit quæstionem, ut ostendat eos violare sabbatum in opere cupiditatis qui eum violare arguerunt in opere caritatis: unde sequitur: *Et non poterant ad hæc respondere illi.* Mystice autem hydropticum comparat ei quem fluxus carnalium voluptatum exuberans aggravat: hydropticus enim morbus ab aquoso humore vocabulum trahit. *Augustinus.* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 29.) Vel hydropticum recte comparamus diviti avaro: sicut enim ille quanto magis abundat humore inordinato, tanto amplius sirit; (2) sic & iste quanto est copiosior divitiis, quibus non bene utitur, tanto ardentius talia concupiscit. *Gregorius* 14. Moral. (super illud Job 18., *Exardescet contra eum sitis*: "cap. 6. in novis exemp. in antiq. 1.) Recte ergo hydropticus ante pharisæum curatur: quia per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur languor, seu ægritudo cordis, & mentis. *Beda* (cap. 59. in Luc.) Bene autem in exemplo bovem, & asinum nominat, ut vel sapientes, & hebetes, vel utrumque populum significet, scilicet Judæum jugo legis pressum, & Gentilem nulla ratione domitum: omnes enim à puteo concupiscentiæ demersos Dominus extrahit.

(b) *Ambrosius* (Lib. 7. in Lucam de comp. reg. cæl. ad fermentum, à medio.) Præcuratus est hydropticus, in quo fluxus carnis exuberans, animæ gravabat officia, spiritus ex-

(1) *Al. de Conf. Evang.* (2) *Al. omittitur sic.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. PP. (b) Ibid. (c) Ubi supra.

tinguebat ardorem; deinde docetur humilitas, dum in convivio nuptiali appetentia loci superioris arceat: unde dicitur: *Dicebat autem ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco.* *Cyrillus.* (a) Proflire enim prompte ad honores qui nobis non conveniunt, indicat nos temerarios esse, & nostra facta vituperio replet: unde sequitur: *Ne forte honoratio te sit invitatus ab illo, & veniens is qui te, & illum vocavit, dicat tibi, Da huic locum; & tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere.* *Chrysostomus.* (b) Et sic quod concupivit, nequaquam obtinuit ambitiosus honoris, sed passus est repulsam; & satagens qualiter abundet honoribus, non honoratur. Et quia nihil est æquipollens modestiæ, audientem ad oppositum ducit. Non solum prohibet ambire primatum, (1) sed & venari juber ultima: unde sequitur: *Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe, in novissimo loco.* (2) *Cyrillus* (c) Si enim aliquis non vult aliis prælocari, nanciscitur hoc ex divina sententia: unde sequitur: *Ut cum venerit qui te invitavit dicat tibi: Amice, ascende superius.* Hæc dicens, non graviter objurgat, sed leniter injungit: sufficit enim monitio apud discretos; & sic pro humilitate aliquis coronatur honore: unde sequitur: *Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus.* *Basilii.* (d) (in quæst. expl. quæst. 21.) Occupare igitur locum ultimum in convivio, juxta mandatum dominicum, conveniens est; sed rursus in hunc contentiose irruere reprobatum tamquam interemptorium ordinis, & causativum tumultus; & de eo mota contentio æquiparabit vos litigantibus de primatu. Quapropter, sicut hic Dominus dicit, expedit convivium facienti committere accubitus ordinem: Sic & in patientia nos mutuo sustinebimus honeste, & secundum ordinem omnia profectentes, non ad apparientiam plurium; nec videbimur humilitatem pertractare per vehementem contradictionem; magis autem humilitatem per patientiam obtineremus: majus est enim ex repugnantia superbiæ indicium quam ex primo accubitu, quando eum cum imperio obtinemus. *Theophylactus* (hoc loco.) Nemo autem putet præmissam Christi doctrinam modicam esse, & indignam culminis Dei Verbi: non enim pium dices esse medicum pollicitum sanare podagram, ictum vero digitum, vel dentis dolorem nolentem curare. Porro quomodo (3) pravo passio vanæ gloriæ, quæ versabat primos perquirentes accubitus? Decebat igitur humilitatis magistrum omnem ramum pravæ radicis amputare. Sed & illud considera, quia (4) præsto cæna, & passione primatus coram Salvatore vexante miseros, opportunitatem habebat monitio. *Cyrillus.* (e) Offenso igitur tam modico exemplo ambitiosorum contemptu, & non ambitiosorum exaltatione, adjicit magnum parvo, generalem sententiam proferens, cum subditur: *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur:* quod dicitur secundum divinum iudicium, non secundum humanam consuetudinem; secundum quam plures concupiscentes honorem consequuntur, alii vero se humiliantes inglorii remanent. *Theophylactus.* Porro non finaliter, nec omnibus hominibus est reverendus qui se honoribus ingerit; sed dum à quibusdam honoratur, alii detrahunt ei, & quandoque etiam ipsi honorantes. *Beda* (cap. 59. in Luc.) Sed quoniam hanc admonitionem Evangelista parabolam vocat, breviter intuendum quid mystice significet. Quisquis nuptias Christi, & Ecclesiæ invitatus adierit, membris Ecclesiæ per fidem conjunctus, non se extollat, quasi sublimior ceteris, de meritis gloriando; dabit enim locum honoratiori post invitato, cum illorum qui se in Christo secuti sunt agilitate prærit; & cum rubore novissimum locum tenet, quando de aliis meliora cognoscens, quicquid de sua (5) operatione cessum sentiebat humiliat. Sed recumbit aliquis in novissimo loco, secundum illud Eccli. 3. „ Quanto magnus es, humilia te in omnibus. „ Veniens autem Dominus, quem humilem invenierit, amici nomine beatificans, ascendere superius præcipiet: „ quicumque enim humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in regno cælorum: „ Marth. 18. Pulchre autem dicitur, *Tunc erit tibi gloria, ne nunc querere incipias quod tibi servatur in fine.* Potest etiam & hoc in hac vita intelligi: quia quotidie Dominus suas nuptias intrat, superbos despiciens, & humilibus sæpe tanta sui Spiritus (6) dona præstans ut discumbentium, id est fidelium cætes, eos admirando glorificet. Ex conclusione vero generali, quæ subditur, manifeste claret præcedentem Domini sermonem typice intelligendum. Neque enim omnis qui se coram hominibus exaltat, humiliatur; & S. Th. Op. Tom. LX.

13

(1) *Al. Sed veniri ultima.* (2) *Al. Gregorius.* (3) *Al. prava Nicolai supplet videri potest.* (4) *Idem ponit præsto existente cæna.* (5) *Al. opinione.* (6) *Al. onera.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. (b) In eadem Catena (c) Ubi supra. (d) In Regulis fufus disputatis ad interrogat. 12. (e) Ubi supra.

Theophylactus (super *Si quis venit ad me.*) Quia enim multi comitantium ipsum non ex toto affectu, sed tepide sequebantur, ostendit qualem deceat esse suum discipulum. *Gregorius* in hom. (37. in Evang.) Sed percontari libet: Quomodo parentes, & carnaliter propinquos precipimus odisse, qui jubemus & inimicos diligere? Sed si vim præcepti perpendimus, utrumque agere per discretionem valemus, ut eos qui nobis carnis cognatione conjuncti sunt, & quos proximos novimus, diligamus, & quos adversarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo nesciamus. Quasi enim per odium diligitur qui carnaliter sapiens, dum prava nobis ingerit, non auditur. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Etenim si propter te Dominus suæ renuntiat matri, dicens Matth. 12. „ Quæ est mater mea & qui fratres mei? “ cur tu Dominus tuo cupias auferri? Sed neque ignorare naturam, neque scire Dominus jubet; sed ita indulgere naturæ, ut veneris auctorem, nec à Deo parentum amore desistas. *Gregorius* in hom. (37. in Evang.) Ut autem Dominus demonstraret hoc erga proximos odium non de affectione procedere, sed de caritate, addidit dicens: *Adhuc autem & animam suam.* Constat ergo quia amando debet odisse proximum qui sic eum odit sicut seipsum: tunc enim bene animam nostram adimus cum ejus carnalibus desiderijs non acquiescimus, cum ejus appetitum frangimus, ejus voluptatibus reluctamur. Quæ ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odium amatur. *Cyrillus.* (a) Non est autem fugienda vita, qua in corpore vivitur, sed servanda, sicut & Paulus servavit, ut Christum adhuc vivens in corpore prædicaret; sed ubi oportebat vitam contemnere, ut cursum consummaret, nec animam pretiosam sibi esse fatetur. *Gregorius* in hom. (ubi supra.) Hoc autem animæ odium qualiter exhiberi debeat, manifestat subdens: *Qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.* *Chrysostomus* (b) Non autem hoc dicit ut trabem super humeros apponamus, sed ut semper mortem præ oculis nostris habeamus; sicut & Paulus moriebatur quotidie, & mortem contemnebat. *Basilus.* (c) Crucem etiam tollens, mortem Domini annupriabat dicens Galat. 6. „ Mihi mundus crucifixus est, & ego „ mundo: “ quod etiam nos in ipso baptismo anticipamus, ubi vetus homo noster crucifixus est, ut destruat corpus peccati. *Grego-*

(1) *Al.* omittitur enim. (2) *Al.* Nos enim.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. PP. & Lib. 5. in Esaiam. (b) In eadem Catena. (c) *Ibid.* & in Regulis brevioribus ad interrogat. 234. (d) In Esai. 11. cap. vii. 11. (e) Lib. de Virg. cap. 18.

rius in hom. (37. ut supra.) Vel quia crux à cruciatu dicitur duobus modis crucem Domini bajulam, cum aut per abstinentiam carnem attingimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius nostram putamus. Sed quia nonnulli carnis abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent, & compassionem non spiritualiter, sed carnaliter impendunt; recte additur: *Et venit post me.* Bajulare (1) enim crucem, & post Dominum ire, est vel carnis abstinentiam, vel compassionem proximorum pro studio æternæ intentionis exhibere.

(f) *Gregorius* in (homil. 37. ut supra.) Quia sublimia præcepta data sunt, protinus comparatio ædificationis sublimitatis adiungitur cum dicitur: *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, nonne prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum?* Omne enim quod agimus, prævenire per studium considerationis debemus. Si igitur humilitatis turrim construere cupimus, prius nos præparare ad adversa hujus sæculi debemus. *Basilus.* (d) Vel turris est alia speculatio ad custodiam civitatis, & perfectionem hostilium occursum apta: ad hujus instar nobis datus est intellectus conservativus bonorum, præmeditativus contrariorum; ad hujus ædificationem præcipit Dominus sedentes ponere calculum, si suppetat facultas ad finem. *Gregorius* Nissenus. (e) Insistentem est enim ut cuiuslibet ardui propositi terminus attingatur variis augmentis mandatorum Dei, consummando opus divinum: nam neque lapis unus est tota turris fabrica, neque unicum mandatum ducit ad animæ perfectionem; sed fundamentum oportet subsistere, & secundum Apostolum insuper apparatus est auri, & argenti, & pretiosorum lapidum apponendus: unde subditur: *Ne posteaquam posuerit fundamentum, & non poterit perficere, omnes qui viderint, incipient illudere ei dicentes, quia hic homo cepit ædificare, & non potuit consummare.* *Theophylactus* (super *Ne postquam posuerit fundamentum.*) Non (2) enim debemus ponere fundamentum, id est sequi Christi ipitium, & finem non imponere, sicut illi de quibus Joannes dicit cap. 6. quod „ multi ex „ discipulis ejus abierunt retrorsum. “ Vel fundamentum intellige doctrinalem sermonem, puta de abstinentia. Opus est igitur prædicto fundamento operationis ædificium, ut perficiatur nobis „ turris fortitudinis à facie inimici: “ *Psal.* 60. Alioquin deridetur homo à videntibus

tibus eum, tam hominibus, quam dæmonibus. *Gregorius* (in hom. 37. in Evang.) In bonis enim operationibus intenti nisi contra malignos spiritus solite vigilemus, ipsos irrisores patimur quos ad malum persuasores habemus. Sed ex minori ad majus similitudo subditur, ut ex rebus minimis majora pensentur: nam sequitur: *Aut quis Rex iturus committere bellum adversus alium Regem, nonne prius sedens cogitat si possit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se?* *Cyrillus.* (a) Incumbit enim nobis prælium contra spiritualia nequitia in cælestibus; urget autem nos & aliorum hostium multitudo carnale flagitium, lex sæviens in membris nostris, & variae passionis, hoc est dira hostium multitudo. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 31.) vel decem millia præliatur cum Rege qui habet viginti millia, significant simplicitatem Christiani hominis, dimicaturi cum duplicitate diaboli. *Theophylactus.* Est autem Rex peccatum regnans in nostro mortali corpore; sed & noster intellectus creatus est Rex. Ergo si repugnare velit peccato; toto animo cogitet secum: nam dæmones sunt peccati satellites, qui videntur viginti millium numero præcellere decem millia nostra: quia cum incorporei sint, nobis comparati corporeis, multo majorem fortitudinem habere censentur. *Augustinus* de Quæst. Evang. (ubi supra.) Sicut autem de turri non perfecta per opprobrium deterruit dicentium: *Quia hic homo cepit ædificare, & non potuit consummare;* sic in Rege cum quo dimicandum est, ipsam pacem acculavit, quo subdit: *Alioquin adhuc illo longe agente legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt:* significans etiam minas imminentium tentationum à diabolo non sustinere eos qui non renuntiant omnibus quæ possident, & pacem cum eo facere, consentiendo illi ad committendum peccata. *Gregorius* (homil. 37. in Evang.) Vel aliter. In illo tremendo examine cum Rege nostro ex equo ad judicium non venimus: decem millia (1) quippe ad viginti millia, simpliciter ad duplum sunt. Cum duplo ergo exercitū contra simplicem venit, quia nos vix in solo opere præparatos simul de opere, & cogitatione discutit. Dum ergo adhuc longe est, quia adhuc præfens per judicium non videtur, mittamus

(1) *Al.* quique. (2) *Al.* occasione. (3) *Al.* Adhuc. (4) *Ita hunc locum effert P. Nicolai.* Sed attendere impossibilitatem placendi Deo inter illa quæ distrahant animam, & in quibus periclitatur, velut capti facili insidiis, & astutiis diaboli. (5) *Al.* non solum consummandam, sed etiam inchoandam.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. PP. (b) Ut supra in Regulis brevioribus ad interrogat. 263. (c) In Catena Græc. PP.

ad eum legationem lacrymas nostras, misericordiæ opera, hostias placationis; hæc est nostra legatio, quæ Regem venientem placat. *Augustinus* ad Læum (epist. 38.) Quomodo autem pertineant istæ similitudines, ipsa (2) conclusione satis aperuit dicens: *Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Itaque sumptus ad turrim ædificandam, & valentia decem millium adversus Regem qui viginti millia habet, nihil aliud est, quam ut renuntiet unusquisque omnibus quæ sunt ejus. Prælocutio autem superiorum cum extrema locutione concordat: in eo enim quod (3) aliquis renuntiat omnibus quæ sunt ejus, etiam illud continetur ut oderit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc & animam suam. Omnia enim hæc propria alicujus sunt, quæ plerumque implicant, & impediunt ab obtinenda non ista propria temporaliter transitura, sed in æternam mansura communia. *Basilus* (b) Est autem intentio Domini per exempla prædicta non utique præbere potestatem ejus discipulum fieri, vel non fieri, sicut licet vel non inchoare fundamentum, vel tractare pacem; (4) sed ostendere impossibilitatem divini beneficii observandi inter distrahentia animam, inter quæ periclitatur facta venialis ab astutiis dæmonis. *Beda.* Distat autem inter renuntiare omnibus, & relinquere omnia: paucorum enim perfectiorum est relinquere omnia, hoc est curas mundi postponere; cunctorum autem fidelium est renuntiare omnibus, hoc est sic tenere quæ mundi sunt ut tamen per ea non teneantur in mundo.

(g) *Beda* (cap. 61. in Luc.) Dixerat superius turrim virtutum (5) non solum inchoandam, sed etiam consummandam; ad quod pertinet quod dicitur, *Bonum est sal.* Bonum est sale sapientiæ spiritualis cordis arcana condire, immo cum Apostolis sal terræ fieri. *Basilus.* (c) Sal enim secundum substantiam quidem ex aqua constat, & spiritu, modicum quid terreitatis participans. Desiccatur autem fluida naturam corruptorum corporum ut mortua corpora conservet. Merito igitur discipulos suos comparat sali, eo quod ipsi regenerati sunt per aquam, & Spiritum. Cumque toti spiritualiter viverent, & non secundum carnem, ad modum

dum salis corruptam vitam hominum in terra degentium convertebant, & virtuosa vita suos sequaces oblectando condebant. *Theophylactus* (paul. à sine Comm.) Non solum autem eos qui donati sunt magistrati gratia, sed etiam idiotas exposcit ad modum salis fieri utiles proximis. Si vero qui futurus est utilis aliis, fiat reprobis, juvari non poterit: unde sequitur: *Si autem sal evanuerit, in quo condietur? Beda* (cap. 61. non remote à fine.) Quasi dicat: Si quis semel condimento veritatis illuminatus ad apostasiam dedierit, quo alio doctore corrigetur? qui scilicet eam quam ipse gustavit sapientiae dulcedinem, vel adversus sæculi perterritus, vel illecebris illectus abiecit: unde sequitur: *Neque in terram, neque in sterculinium utile est; sed foras mittetur.* Sal enim cum ad condiendos cibos, carnesque sicandas valere de-

ferit, nulli jam usui aptum erit: neque enim in terram utile est, cuius injectu germinare prohibetur, neque in sterquilium agriculturæ profuturum: sic qui post agnitionem veritatis retrocedit, neque ipse fructum boni operis ferre, nec alios excolere valet; sed foras mittendus est, hoc est ab Ecclesiæ unitate secernendus. *Theophylactus* (ubi supra.) Verum, quia sermo parabolicus, & obscurus erat, excitans Dominus auditores, ne qualiterumque acciperent quod dictum est de sale, subdit: *Qui habet aures audiendi, audiat;* hoc est, si cui sapientia inest, intelligat: aures enim hoc cognitivam vim animæ, & aptitudinem intelligenti accipere debemus. *Beda* (cap. 61. in fine.) Audiat etiam non contemnendo, sed obediendo, & faciendo quæ dicit.

CAPUT XV.

(a) **E**rant autem appropinquantibus ei publicani, & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisæi, & scribæ, dicentes, quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis ex vobis homo qui habet centum oves, & si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens, & veniens domum convocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat. Dico vobis, quod ita gaudium erit in celo super uno peccatore poenitentiam agente, quam supra nonaginta novem iustis, qui non indigent poenitentia.

(b) Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & evertit domum, & quærit diligenter, donec inveniat eam? Et cum invenerit, convocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, quia gaudium erit Angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.

(c) Ait autem: Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cepit egerre. Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius, & misit illum in villam suam, ut pasceret porcos. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat.

(d) In se autem reversus dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus? Ego autem hic fame pereco. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in celum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis. Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum. Dixitque ei Filius: Pater, peccavi in celum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calcamenta in pedes ejus, & adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est. Et coeperunt omnes epulari.

(e) Erat autem filius ejus senior in agro: & cum veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam, & chorum, & vocavit unum de servis, & interrogavit

quid

quid hæc essent. Isque dixit illi: Frater tuus venit; & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, & volebat introire. Pater ergo illius egressus, cepit rogare illum. At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi, & nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic, qui devorabit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum. At ipse dixit illi: Fili: tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. Epulari autem, & gaudere oportebat: quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit, perierat, & inventus est.

(a) **A**mbrosius (Lib. 7. in Lucam, de ove centesima.) Didiceras in superioribus secularibus occupationibus non teneri, caduca non præferre perpetuis. Sed quia fragilitas humana firmum nequit in tanto sæculi lubrico tenere vestigium, etiam adversus errorem remedia tibi bonus medicus demonstravit, spem veniæ iudex misericors non negavit: unde subditur: *Erant autem appropinquantibus ei publicani, & peccatores, ut audirent eum.* Glossa. (a) Idest, qui publica exigunt vectigalia, vel conducunt, & qui lucra sæculi per negotia sectantur. *Theophylactus.* Hoc enim exquebatur cuius causa carnem susceperat, admittens peccatores, sicut medicus agrotantes. Sed pharisæi vere criminosi huic pietati murmura recompensabant: unde sequitur: *Et murmurabant pharisæi, & scribæ dicentes, quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* Gregorius in homil. (34. in Evang.) ex qua re colligitur quia vera iustitia compassionem habet, falsa designationem; quamvis & iusti soleant recte peccatoribus indignari. Sed aliud est quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplina: quia iusti, & si foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per caritatem servant: præponunt sibi in animo ipsos plerumque quos corrigunt: quod agentes per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos. Ad contra hi qui de falsa iustitia superbiere solent, ceteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia descendunt; & quo se peccatores esse non credunt, eo deterior peccatores sunt: de quorum numero pharisæi erant, qui iudicantes Dominum, quod peccatores susciperet, areni corde ipsum fontem misericordiae reprehendebant. Sed quia ægri erant, ita ut ægros se esse nescirent, quatenus quod erant agnoscerent, cælestis medicus blandus eos fomentis curat: sequitur enim: *Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis ex vobis homo? Similitudinem dedit, quam in se homo recognosceret, & tamen ad auctorem hominum pertinere: quia enim cente-*

narius perfectus est numerus, ipse centum oves habuit, cum sanctorum Angelorum, & hominum naturam possedit: unde subditur: *Qui habet centum oves.* Cyrillus. (b) Hinc percipere latitudinem regni Salvatoris nostri. Dicit enim oves esse centum, referens numerum subiectarum sive rationalium naturarum ad integram multitudinem: est enim centenarius numerus perfectus ex decem decadibus constitutus. Sed ex his una aberravit, scilicet genus humanum, quod terram colit. *Ambrosius* (ubi supra.) Dives pastor, cuius nos omnes centesima portio sumus: unde sequitur: *Et si perdidit unam ex illis.* Gregorius (hom. 34. in Evang.) Una ovis tunc perit quando peccando homo pascua vitæ reliquit. In deserto autem nonaginta novem remanserant: quia rationalis creatura numerus, Angelorum videlicet, & hominum, qui ad videndum Deum conditus fuerat, pererunt homine, erat imminutus: unde sequitur: *Nonne dimittit nonaginta novem in deserto? quia scilicet Angelorum chorus reliquit in celo.* Tunc autem homo celum deseruit, cum peccavit. Et ut perfecta summa ovium integraretur in celo, homo perditus quærebatur in terra: unde sequitur: *Et vadit ad illam quæ perierat donec inveniat illam.* Cyrillus. (c) Numquid autem sæviens in reliquis motus est pietate unius? Nequaquam: sunt enim illæ in tuto, circumsepiente illas potentissima dextera: sed magis oportebat misereri pereuntis, ne imperfecta videretur residua multitudo: una enim reducta; sortitur centenarius propriam speciem. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 32.) Vel illas nonaginta novem dixit quas reliquit in deserto, superbos significans, tanquam solitudinem gerentes in animo, dum solos se videri volunt; quibus ad perfectionem unitas deest: cum enim quilibet à vera unitate divellitur, superbe divellitur: suæ quippe potentis esse cupiens, non sequitur unum, quod est Deus. Unum autem deputat omnes per poenitentiam reconciliatos, quæ humilitate obtinetur. *Gregorius Nissenus.* (d) Cum autem pastor in-

L3

ve-

S. Thom. Oper. Tom. IX.

Ex edit. P. Nicol. (a) Interlinearis. (b) In Catena Græcorum PP. (c) Ibid. (d) In eadem Catena, ubi refertur ex tract. vel hom. de poenitentia; sed sumptum est ex hom. quæ inscribitur ad eos qui durius & acerbius alios iudicant, & condemnant, & qui conversione, & poenitentia egent: ibidem porro de muliere peccatrice ab initio agit.